

VSEBINA

- 7 Ira Ratej **TUDI TOLMAČE STRELJAJO, MAR NE?**
- 13 Matej Bogataj **ŽENSKE, KI MEČEJO VELIKO SENCO**
- 19 **IMELDA MARCOS ALI JEKLENI METULJ**
- 23 **MARGOT HONECKER ALI VIJOLIČASTA ČAROVNICA**
- 27 **LEILA BEN ALI ALI KRALJICA KARTAGINE**

Theresia Walser
**TAKA SEM KOT VI, RADA IMAM
JABOLKA**

Ich bin wie ihr, ich liebe Äpfel, 2013

Prva slovenska uprizoritev

Premiera 25. aprila 2019

Prevajalec **MILAN ŠTEFE**

Režiser **BORIS OSTAN**

Dramaturginja **IRA RATEJ**

Scenograf **DORIAN ŠILEC PETEK**

Kostumografka **BELINDA RADULOVIČ**

Lektorica **MAJA CERAR**

Oblikovalec svetlobe **PASCAL MÉRAT**

Asistentka kostumografke (študijsko) **BERNARDA POPELAR LESJAK**

Vodja predstave, šepetalka in rekviziterka **Nina Štritof**

Tehnični vodja **Janez Koleša**

Vodja scenske izvedbe **Matej Sinjur**

Vodji tehničnih ekip **Branko Tica** in **Boris Britovšek**

Tonski tehnik **Tomaž Božič**

Osvetljevalca **Andrej Koležnik** in **Boštjan Kos**

Frizerka in maskerka **Mirela Brkić**

Garderoberka **Sanja Atajić**

Sceno so izdelali pod vodstvom mojstra **Vlada Janca** in kostume pod vodstvom mojstric **Irene Tomažin** in **Branke Spruk** v delavnicah MGL.

Igrajo

Gottfried **MARIO DRAGOJEVIČ** AGRFT

Gospa Imelda **JETTE OSTAN VEJRUP**

Gospa Margot **AJDA SMREKAR**

Gospa Leila **TJAŠA ŽELEZNIK**

Za sodelovanje se zahvaljujemo tolmaču in predsedniku Mednarodnega združenja konferenčnih tolmačev AIIC Urošu Petercu.

Pri uprizoritvi nam je prijazno pomagalo
Mednarodno združenje konferenčnih tolmačev.

ASSOCIATION INTERNATIONALE DES INTERPRÈTES DE CONFÉRENCE
INTERNATIONAL ASSOCIATION OF CONFERENCE INTERPRETERS

Mario Dragojević, Ajda Smrekar, Tjaša Železnik, Jette Ostan Vejrup

Mario Dragojević

Ira Ratej **TUDI TOLMAČE STRELJAJO, MAR NE?**

Theresia Walser je uveljavljena sodobna nemška dramatičarka, ki ima za seboj že več kot dvajset dram, večinoma so bile uprizorjene na nemških pa tudi po drugih svetovnih odrih. Najprej je študirala igrilstvo in se kasneje posvetila pisanju za oder. V začetku je pisala predvsem monologe za svojo rabo, saj je pogrešala vloge za ženske, dokler ni ugotovila, da je že ob pisanju tolikokrat preigrala igro, da je ne more več igrati, ker v njej ne najde ničesar novega. Svoja dela sestavlja natančno in zelo premišljeno, saj se zaveda, da so odrski svet in odnosi v njem struktura, sestavljena iz besed. Zato tudi ni posebej naklonjena postdramskim odrskim praksam, ki dramatikovo delo vzamejo samo za inspiracijo in ne raziskujejo pomenov in podtekstov zapisanih replik. Pozornosti kritike je bila Walserjeva deležna že leta 1998, ko jo je strokovna žirija revije Theater heute razglasila za najboljšo mlado avtorico. Zaslovela je s črno komedijo *King Kongove hčerke*, v kateri so glavne protagonistke tri strežnice iz doma ostarelih, ki nemočne varovance podnevi negujejo, ponoči pa drugega za drugim ubijajo. Preden jih pahnejo v smrt, jih našemijo v slavne filmske zvezde, kot so Mae West, Fred Astaire idr. Walserjeva se je pri pisanju te komedije napajala iz lastnih izkušenj, saj je nekaj časa delala v enem izmed upokojskih domov. Groza in nedoumljivo zlo, ki sta imanentna tem angelom smrti, kot jih radi imenujemo, sta v bistvu neupodobljiva, zato se je Walserjeva zatekla v formo komedije. Pri tem seveda ne gre za običajno veseloigro, pač pa za črno komedijo z elementi groteske oziroma tragikomedije. Šele skozi komično popačenje se lahko soočimo z grozo in zlom, ki nimata nobenega racionalnega prešitja ali utemeljitve. Tri strežnice se svojega poklica sramujejo, do pomoči potrebnih čutijo prezir in odpor, z užitkom zlorabijo moč, ki jo imajo nad njimi, in odločajo o življenju in smrti.

TRI DAME

Tudi v igri *Taka sem kot vi, rada imam jabolka* srečamo tri ženske, ki so zlorabile moč, le da tukaj ne govorimo zgolj o stotinah, temveč o stotisočih mrtvih in milijonih na begu. Walserjeva je zelo podrobno preštudirala biografije šestih žensk, ki so znane iz polpretekle politične zgodovine. Najbolj razvpita med njimi je Imelda Marcos, žena filipinskega diktatorja Ferdinanda Marcosa, ki je skupaj s svojim možem vladala dvajset let, pri čemer sta družno preusmerjala državno bogastvo na svoje tajne račune in brutalno obračunavala z opozicijo. Imelda Marcos bo kmalu stara devetdeset let in še vztraja v filipinski politiki. Z veseljem se fotografira v muzeju svojih čevljev in

torbic, ki so ga Filipinci napolnili z modnimi dodatki, ki jih ni mogla vzeti s seboj v izgnanstvo. Ob obletnici smrti svojega moža s solzami v očeh poljublja stekleno krsto, v kateri leži zamrznjeni Ferdinand. Še vedno ima veliko privržencev in kar koli si že mislimo o njej, imajo prav tudi tisti, ki pravijo, da je s svojo ekstravaganco veliko naredila za prepoznavnost Filipinov.

Lik Leile pa je sestavljen iz treh žensk. Najprej je tu originalna samozvana Kraljica Kartagine: Leila Ben Ali, priučena frizerka in znana lahkoživka, ki se je poročila s faliranim študentom Zino el Abidino Ben Alijem, ki je do obisti obvladoval tunizijske varnostno-obveščevalne službe in z vojaškim prevratom postal predsednik Tunizije. Skupaj sta v politični vsakdan Tunizije uvedla mafijske metode izsiljevanja, nezakonitega pridobivanja lastnine, najokrutnejšega obračunavanja z nasprotniki in opozicijo. Ko sta po tunizijski vstaji bežala iz države, je Leila iz državne zakladnice odnesla za petdeset milijonov dolarjev vrednih zlatih palic. Drugi lik, ki dopolnjuje Leilo, je Asma al Asad, žena sirskega predsednika Bašarja al Asada. Asma je po rodu iz Sirije, rodila pa se je v Londonu leta 1975, kjer je študirala francosko književnost. Ravno ko se je odpravljala v ZDA, da bi nadaljevala s študijem na prestižni harvardski univerzi, se je ponovno srečala z Bašarjem al Asadom, ki je v Londonu študiral za očesnega kirurga, in se leta 2000 z njim tudi poročila. Par se je preselil v Sirijo, saj je Bašar nasledil svojega očeta in postal predsednik države. Tako kot Imelda in Ferdinand Marcos ali Leila in Abidine Ben Ali sta tudi Asma in Bašar al Asad začela vladavino z obljubami o demokratizaciji, modernizaciji, o spoštovanju svoboščin in človekovih pravic in o hitrejšem ekonomskem razvoju. Zahodni mediji so ju portretirali kot smela nosilca progresivne in sekularne politične doktrine. Vsi trije predsedniški pari so hitro snedli obljube in pahnili svoje države bodisi v vojaško diktaturo bodisi v državljansko vojno, kakršni smo danes priča v Siriji. Asma, modna ikona Bližnjega vzhoda, katere obraz se je smehljaj z vseh naslovnih pomembnih političnih časopisov in modnih revij, se je po izbruhu nasilja v Siriji zatekla v molk in izginila izpod žarometov javnosti. Toda medtem ko so milijoni njenih sodržavljanov umirali ali pa bežali pred bombardiranjem, si je prva dama nakupila za 15.000 evrov vrednega dekorja, s katerim je polepšala predsedniško jedilnico. V liku Leile je tudi delček Suzanne Mubarak, žene padlega egiptovskega predsednika, katere največje veselje je bilo zbiranje častnih doktoratov, ki naj bi ji tlakovali pot do Nobelove nagrade za mir. V poslednjih letih Mubarakovega režima je Suzanne Mubarak vodila večino državnih poslov ter poskušala doseči, da bi njenega moža nasledil njun sin.

Tretja, mogoče slovenskemu občinstvu še najmanj znana, je Margot Honecker, žena predsednika bivše Nemške demokratične republike, ki je od leta 1963 pa do padca berlinskega zidu leta 1989 delovala kot ministrica za izobraževanje in vzgajala bodoče zavedne državljane. Njene vzgojno-izobraževalne metode so bile mešanica stalinističnih in nacističnih prijemov in so vključevale mučenje, ugrabitve in nasilne posvojitve otrok, obvezno vojaško vzgojo itd. Med vsemi tremi je edina, ki se ni pustila zapeljati blišču in bogastvu. Res je sicer, da hrane in drugih življenjskih potrebščin ni kupovala v istih trgovinah kot njeni sodržavljanji, pač pa v posebnih, dobro

založenih z zahodno robo. Sicer pa sta z Erichom živela življenje višjega srednjega razreda in v tujini nista imela skrivnih računov z milijoni pokradenih mark. Tiranija zakoncev Honecker je edina, ki ima za sabo čvrst ideološki aparat, ki temelji na stalinistični interpretaciji komunizma kot svetovnega procesa.

Vse tri političarke, ki se pri Walsjerjevi srečajo nekje v bivši Vzhodni Nemčiji, na novinarski konferenci, kjer bodo najavile začetek snemanja filma o svojih življenjih, so v izhodišču igre že na smetišču zgodovine. Zato se v preddverju dvorane, kjer čakajo na začetek novinarske konference, ukvarjajo s svojo zgodovinsko zapuščino. Če si Imelda ne želi, da bi si jo zapomnili zgolj kot lastnico 3000 parov čevljev, marveč kot žensko, ki je želela polepšati Filipine in revnim množicam s svojim glamurjem vlti nekaj upanja za boljšo prihodnost, se preobčutljivi in ne zelo razgledani Leili zdi, da bo za njen imidž dovolj, če jo bo igrala Nicole Kidman, ker so igralke, ki bi jo sicer lahko igrale, že vse mrtve. V nasprotju z njima pa ima Margot Honecker skrivno agendo. Svoj nastop, na katerega prinese žaro svojega moža, bo izkoristila za reafirmacijo komunizma, da bo ideološko seme, ki sta ga z možem zasejala, ponovno vzkllilo. Čakalnica pred odrom sveta je premajhna za vse tri in tako Walsjerjeva odstira njihove osebnosti s komičnimi konflikti, iz katerih kaj kmalu postane jasno, da nobena od njih niti malo ne obžaluje svojih dejanj. Zgodovino in dogodke, ki so jim spodnesli njihove uzurpirane prestole, razumejo kot zaroto. Sebe in svojo vlogo v državah, iz katerih so izgnane, vidijo kot nedokončano nalogo, ki jo bo zdaj pomagal razjasniti film, bodisi igrani, dokumentarni ali operni. Stopnja patološkega narcisizma je pri vseh treh tako visoka, da na očitke o zlorabah moči, krvavih obračunih, krajah in mučenjih odgovarjajo le s prezirom in aroganco.

IN EN TOLMAČ ZA VSE TRI

Med njimi se kot tolmač znajde Gottfried, Vzhodni Nемеc, ki je na lastni koži izkusil vzgojno-izobraževalne metode Margot Honecker. Je predstavnik tiste izgubljene generacije, ki se je znašla na prepihu zgodovinske združitve Nemcev z napačno izobrazbo in premajhno dozo preživetveno-vedenjskih vzorcev za kapitalistični sistem, v katerega je bila pahnjena. Po eni strani, kot sam pove, nikoli ni bil dovolj dober za veliko idejo komunizma, ker je, kot se nekateri še spomnimo, delovno ljudstvo v praksi vedno capljalo za svetlimi cilji režima. Po drugi strani pa se prav zaradi komunistične ideološke indoktrinacije in zaničevalnega odnosa, ki so ga bili deležni Vzhodni Nemci v združenih Nemčiji, ni uspel povsem integrirati v kolesje kapitalističnega sistema. Zato je tudi tako neizmerno vznemirjen ob prisotnosti ženske, katere izobraževalni sistem ga je zlomil že kot otroka, saj gre za srečanje z vrhovno poveljnico šolskih rabljev. Na bistveno vprašanje, ki ga sam zastavi Margot Honecker, ali obžaluje, ker je toliko ljudem uničila življenje, ne dobi odgovora. V nobeni od treh žensk namreč ni niti trohice empatije, niti malo obžalovanja ali kesanja. V tej točki so si te zelo raznolike in iz treh različnih obdobij dvajsetega stoletja izvirajoče ženske povsem podobne in tudi soglasne. Zanje je ljudstvo nekakšna gmota pritlikavih, neukih tepcev, ki jih je treba vzgojiti, voditi in predvsem krotiti na najučinkovitejše in po potrebi brutalne načine. Nič tragičnega ne vidijo v usodah tisočih, ki so jim uničile

življenja, tragične so le one same, ker so morale oditi s prizorišča zgodovine kot žrtve podivjanih množic, ki se jim rado za nekaj dni zmeša ob omembi besedice »svoboda«, čeprav so v bistvu ustvarjene za sužnje. Podobno tudi tri strežnice iz že omenjene komedije *King Kongove hčerke* razmišljajo o prebivalcih doma upokojevcev.

UMETNOST JE LAŽ

Walserjeva ne ostane le pri vprašanju zgodovinskega odnosa do diktatorskih žena, ki se jim običajno ne pripisuje enaka krutost kakor njihovim možem, pač se dotakne tudi same umetnosti oziroma gledališča. Sintagma »Taka sem kot vi, rada imam jabolka« je parafraza verza ene izmed Gadafijevih pesmi. To, da imajo tirani mehko srce in nagnjenost k umetniškemu izražanju, vemo že od Nerona dalje. Tako Walserjeva Leili, ki je študirala francosko književnost, nakloni pesniški »dar«, s katerim izraža hrepenenje po možu, ki mu sodijo pred sodiščem za človekove pravice. Igra je bila napisana leta 2013 in Walserjeva je očitno predvidevala, da se bo sedanji sirski predsednik prej ko slej znašel v Haagu. Umetnost je bila tudi vedno del Imeldinega življenja, saj je bila ves čas le skromna svečenica lepote. Samo Margot nima dobrega mnenja o umetnosti in bi jo, tako kot Platon, izgnala iz države, ker je lažniva, medtem ko gre njej le za čisto resnico. Ona sama je utelešenje ideje in ideja se ne da upodobiti. Tako si lahko mislimo, da bi Margot Honecker o svojem življenju dovolila posneti le dokumentarec, medtem ko bi Leili povsem ustrezal igrani in Imeldi operni film. Pri tem je več kot očitno, da želijo vse tri obdržati nadzor nad tem, kako bodo zapisane v zgodovino. Zato Imelda pripomni, da je pravzaprav le ona tista, ki bi lahko odigrala samo sebe.

Nevarno razmerje med umetnostjo in oblastjo, ki traja že tisočletja, je po svojem bistvu tudi razmerje med gospodarjem in hlapcem ali v gledališkem primeru med kraljem in dvornim norcem, pri čemer slednji vedno hodi po tanki meji med laskanjem in kritiko in s tem med življenjem in smrtjo. Če se vrnemo k vlogi tolmača Gottfrieda, ki že na začetku pove, da ni pomemben, da je njegovo mišljenje povsem irelevantno, da je v bistvu kot igralec, ki govori tuje stavke, se ne moremo ubraniti vtisa, da predstavlja po eni strani slehernika in po drugi umetnika. Simbolno tolmač pri Walserjevi torej zasede obe mesti: je predstavnik ljudstva in nosilec umetniškega poustvarjanja. Tolmač je tudi opazovalec, tisti, pred katerim vse tri ženske nastopajo, in sočasno tudi njihov medij, tisti, ki prenaša njihove besede in pri tem hote ali nehote maliči njih pomene. Govornice zrcali takšne, kakršne so, in hkrati že tudi pači njihovo podobo. Gottfried je gledalec in hkrati nosilec umetnosti, amaterski igralec iz Jene, revček, ki se ne zna postaviti zase, ampak ob tem ves čas zavedno ali nezavedno generira nesporazume in se več kot očitno identificira z žensko, ki ga je v mladosti pohabila. Kot medij se Gottfried lahko vzpostavi zgolj s samozatajevanjem (»Mene ni, jaz ne obstajam, sem nepomemben, nikogar ne zanima, kaj si jaz mislim itd.«), samozanikanjem, ki mu ga je privzgojil prav režim, v katerem je odraščal. Walserjeva združi v njem umetnika in hlapca, tistega, ki mu je vedno dan zgolj pogled od spodaj navzgor in nikoli ne zmore ugledati širše slike, ker je ves čas popolnoma odvisen od

milosti gospodarja, ki ga s svojo ponižnostjo šele vzpostavlja. Njuno razmerje seveda ni recipročno, ker gospodar lahko nekaznovano ubije hlapca, kot je Stalin pobijal tolmače, če pa hlapec ubije gospodarja, je to upor oziroma umor, ki ga je treba kaznovati. Kot pribije Margot: »Tolmači so pravi vojni hujskači. Nule v soju žarometov. Ništrci svetovne zgodovine.« V bistvu so »krapje uši« – torej paraziti, kot ugotavlja Imelda in s tem izreče najpogostejši očitek, s katerim slovenski davkoplačevalci naslavljajo umetnike.

Tudi sodobna, državno podprta umetnost je zavezana gospostvu: ministrom, ekspertom, ki odločajo o financiranju kulture, uradnikom, ki pišejo kriterije in nacionalne kulturne programe. Ali je lahko potemtakem danes umetnost, še posebej uprizoritvena in filmska, sploh neobremenjeno kritična do tistih, ki ji režejo kruh? Po drugi strani pa ima umetnost v nedemokratičnih državah večjo moč kot v demokratičnih in je tudi s strani oblastnikov deležna večje pozornosti. Z nostalgijo se spominjamo, kako je v SFRJ partija z ovaduhi prisluškovala umetnikom, prepovedovala knjige in predstave, trepetala pred prevratniško močjo besede, medtem ko je danes vsa kultura izrinjena na družbeno margino, umetniški izdelki pa so potrošniško blago in kritika družbe zgolj neslišni kriki vpijočega v puščavi.

Tragikomedija *Taka sem kot vi, rada imam jabolka* ima v dramskem opusu Theresie Walser tudi svojo dvojčico, in sicer igro *Zatišje pred viharjem*, v kateri se trije igralci pripravljajo na avdicijo za televizijsko upodobitev Hitlerja. Med njimi se razvije diskusija o tem, kako sploh uprizarjati oziroma igrati zle osebnosti. Kako prodreti v temine človeške duše in na kakšen način posnemati in posneti zlo? Pred enakim vprašanjem se najdemo tudi pri naši igri, le da so tokrat nosilke zla ženske. Tako nas Walserjeva opomni, da zlo, nasilje, pohlep, teptanje sočloveka, odsotnost sočutja, narcisizem, paranoja itd. niso izključno moška domena oziroma da ženske nismo imune pred zlorabo moči. Skratka, oblast kviri in absolutna oblast kviri absolutno, ne glede na spol, ki mu pripadamo. Kot v intervjuju pove Theresia Walser: »V vseh nas je nekaj malignega, ki se pne med tiho netoleranco do občasne manifestacije destruktivnosti. V tem pogledu so podobe zla, ki jih izpostavi igra, samo povečava tistega, kar v tej ali oni obliki prepoznamo v sebi. Prav zaradi tega je komični aspekt igre zame še posebej pomemben. Smeh, ki ga sprožajo nezaslišane percepcije treh akterk o njih samih, jih ne reducira, pač pa razpre vso bizarnost njihovih misli in absurdnost njihovega razmišljanja. Ko te like opazujemo z distance, se začnemo spraševati, kako je mogoče, da so ti ljudje sploh lahko pridobili tako moč?«

Danes svet politike obvladujejo sociopati in njihovi podrepaniki, namesto resnih diskusij si protikandidati mečejo v obraz populistične krilatice in ljudstvu obljublajo vse, kar si želi slišati. Svoj politični vzpon gradijo na podpihovanju netolerance in nasilja, širijo lažne novice in manipulirajo z indolentnimi državljani po socialnih omrežjih. In če primerjamo te tri zgodovinsko-politične ikone z današnjimi predsedniki držav in vlad, lahko ugotovimo, da se ni veliko spremenilo, le populizem je odprl Pandorino skrinjico vulgarizmov, ob katerih bi Imelda, Leila in Margot lahko le zardele.

Matej Bogataj ŽENSKÉ, KI MEČEJO VELIKO SENCO

»Who can kill a general in his bed?
Overthrow dictators if they're Red?«
The Fugs, CIA man

»POLITIKA NI POKLIC, POLITIKA JE STANJE«

Igra Therese Walser *Taka sem kot vi, rada imam jabolka* je zastavljena kot uvod v pravo igro, ki se ima šele začeti, v spogledljivo nastopanje pred publiko oziroma pred njenimi predstavniki, novinarskim zborom; gre torej za nekakšno predigro, ki se dogaja v medprostoru, zakulisno. Ta poteka v vzdušju pričakovanja, ko so njene ključne igralke nekje vmes, v nekakšnih vicah, ko je še malo negotovo, kakšno zgodovinsko vlogo jim bodo namenili in v katerem žanru preigrali njihova preobratov polna življenja, preobratov z ulice v palačo in nazaj, celo v pričakovanju, da bi medije morda prepričale o svojem poslanstvu, ki ga vladani očitno niso dovolj dobro razumeli. Zraven, kar je komedijski presežek, se neženirano sprašujejo, kateri žanr bi bil najboljši in katere svetovne igralke bi sploh lahko bile primerne, da bi njihove vloge odigrale, saj da so brezsnozne, ideja sama; dame so namreč za profitabilno filmsko industrijo, to nastajajočo zakladnico novokomponirane mitologije, ter za medije podobno kot torte za sladkosnedeže ali iztrebki za muhe: nikakor se ne morejo upreti njihovi privlačnosti in sijaju, čeprav v marsičem osenčenem in potemnelem s tistim, kar so izkopali o njih potem, ko so jih pred podobnim podatkovnim rudarjenjem – in včasih tudi čisto fizičnim odkopavanjem trupel opozicijskih nasprotnikov – nehale varovati njim zveste tajne službe. Ker so ob diktatorjih vedno tudi zveste službe, ki so njihov zaščitni znak in emblem in operativna okrajšava: Honecker in Stasi, Netanjahu in Mosad, Ceaușescu in Securitate, ameriški predsedniki in CIA, Stalin in NKVD. Povezani so kot zvezdniki in njihovi atentatorji.

Igra se dogaja za zaveso, v zaodru ali zakulisju, s tem je to igra o drugi plati politike, z njo pokukamo v ozadje neomejenega vladanja, predvsem pa so tete pri tem manj formalne, lažje pokažejo svoj pravi obraz, in ta ni vedno človeški (v smislu ureditve »s človeškim obrazom«): tri nekdaj visoke ženske so zdaj zgolj državljanke, ostale so brez mož, te je vzela politika oziroma njen porušni val, ki je posledica silovite reakcije in sprostitve, ko se tistim, ki so stavili na moč, ta pod sproščenimi pritiski v temelju zamaje. Vendar s še vedno velikimi apetiti.

»POMEN ŽIVLJENJA JE ODVIŠEN OD SOVRAŽNIKOV, KI SI JIH PRIDOBISŠ«

Tri ženske, ki se pripravljajo na nastop pred predstavniki ljudstva na novinarski konferenci, so realne zgodovinske osebnosti z vsemi lastnosti in predvsem pomanjkljivostmi, s katerimi jih je opremilo vladanje – ali omogočilo, da so razvile svoje potenciale. Walsersjeva na prizorišču sooči Imeldo Marcos, ženo filipinskega diktatorja, znano po svojih plesnih ekstravagancah v diskotekah, po neverjetni, tudi neverjetno številčni zbirki čevljev, torbic in vsega ostalega, kar sodi k noblesi. Leila, princesa Kartagine – nemški mediji (pravi gugli; naj odvrže miško, kdor je brez greha) so ob uprizoritvah igre opozarjali, da je njena pojava hibridna, da so ji pridodane lastnosti vidnih članic Gadafijevega harema – je druga žena tunizijskega predsednika Ben Alija in je ob možem sestopu z oblasti, se reče pri begu iz države v letalo vkrcala nekaj ton zlata, njena družina, ki se je prej ukvarjala s prodajo na štantih, je med njeno vladavino neverjetno zaslužila in povečala svojo gospodarsko dejavnost; njeno zabavljanje, da je plebs kot otroci, ki ne znajo upravljati niti sladolebarskega posla, poudarja, da se niso uspeli dovolj prilagoditi sistemu, se omrežiti in poiskati pomoč tistih z vrha, s svojimi poslovnimi idejami se niso uspeli nasloniti na tiste, ki bi jim omogočili, da bi jim posel stekel – njenim je vse to uspelo. Tretja je Margot Honecker, ministrica za šolstvo v NDR, ki je – kar je v igri citirano, kot še kakšen drug pikanten podatek iz njihove biografije – na zaslišanju o svojem početju za žrtve, ki so izgubile življenje pri begu iz države čez Zid, ki ga je dal sezidati njen mož kot vrhovni partijec, izjavila, da so si same krive, zakaj pa so plezale. V igri Walsersjeve še doda, da je to toliko bolj brezumno, saj so jih v šoli učili o bedi, ki da je na drugi strani. Plebs enostavno ni dovolj brihten, da bi verjel na besedo, in v primeru NDR je bila nejevera povsem nesmiselna: ljudje niso verjeli, da izkoriščanje človeka po človeku enim omogoča bedno cijazenje v mercedesih in beemvejih, prava svoboda pa vzburka ponos ob razvoju luksuzne tehnologije, vgrajene v trabante ali wartburge.

Diktatorji so kot tajkuni; neobstojni brez močne politične volje, ki jim omogoči privilegije in nepoštenosti, hkrati ranljivo izpostavljeni, ko se ta moč, potem ko je izuczala vse gospodarske in kadrovske potenciale, umakne in ostanejo bedni procesi, napisi, grafiti, pričevanja, predvsem pa fotografije spontanih eksekucij in včasih tudi skrunjenj trupel: Elena in Nicolai, ki ju preresetajo ob spustu helikopterja, ki ju je ravno evakuiral iz budipeštanskega trga; venezuelski Guaido in njegova žena ... (okej, ne prehitvajmo); Claretta in Benito, kamenjana obešena za noge na milanski ograji, z bencinom politični trupli Adolfa in Eve v berlinskem bunkerju in podobne močne podobe kažejo, kaj je tisti potlačen strah vsakega diktatorja in njegovih – zavest, da so stvari časovno omejene, da lahko svoj privilegirani položaj hipno zamenjajo s takšnim, v kakršnem se nihče ne želi znajti.

»OBSTAJAJO ČASI, KO SE JE TREBA OTROŠTVU ODREČIŠ«

Z gledišča diktatorjev in oblastnikov, potem ko se navlečejo na oblast in jim je ta kruh in vino – še Lecha Wałęso, ladjedelniškega sindikalista, so morali prijatelji po dveh dneh »odnesti« iz pisarne, ko je izgubil volitve –

gnetljiva ljudska množica brez volje, trdnosti in vztrajnosti. Kot da ne morejo počakati še tistih nekaj desetletij, da bi se zadeva gladko iztekla v smrt in prelaganje nagrabiljenega premoženja in moči na družinske člane, da bi se oblast – ali pa ugodni krediti in privilegiji pri razpisanih projektih, koncesijah, prodaji bank – prilepila naslednjim generacija, kot se je dedovala v dobrih starih časih monarhov, izdelanih in deformiranih v medsebojnih plavokrvnih križanjih (Windsorje vidimo in si predstavljamo Habsburžane, izpostavljene istemu).

Tri visoke tete imajo v tem pripravljalnem prostoru, v tem vmesnem času, na voljo četrtno in glas ljudstva: Gottfrieda. Tolmača. Profesionalca, ki mu niso tuji ne marikultura ne paraziti pri ribah. Ki zase trdi, da razume vse, kar govorijo, a nima pojma, o čem govorijo. Nekoga, ki je obsojen na posredovanje, sam brez glasu, kolikor in dokler je le mogoče. Diktatorji so dobili svoje ime po diktatu, po nareku: oni narekujejo, tudi preneseno, kaj morajo ljudje misliti, kam usmerjati svojo ljubezen in občudovanje (torej k njim), komu morajo prepustiti bogastvo, da jih bo umazalo namesto njih, narekovance. Gottfried je s tem še poudarjeno brez lastnega glasu: ne le kot prebivalec NDR, sovjetskega satelita in simbola hladnovojne razdelitve sveta na dve hemisferi – danes ju, skladno s pravilom, da stvari poimenujejo zmagovalci, imenujemo svobodni svet in realsocializem (kar implicira nek manko svobode, ker je Vzhod ni uspel enako dobro tržiti in oglaševati) – tudi kot tolmač nima dovolj živcev za profesionalnost.

»POVEZUJEM, TO JE LEPOTA MOJEGA POKLICA«

Taka sem kot vi, rada imam jabolka je igra o tem, kaj je pridobljeno s prevodom. Zaradi svoje narekovalske vloge, s katero se morajo ostali uskladiti, diktatorji slabo poslušajo, predvsem navzdol (so pa občutljivi za šepetanja od zgoraj): to jih loči od modrih vladarjev, ki so s svojim ljudstvom v dialogu. Ob diktatu vedno prihaja do šuma na kanalu, od nekdanj: Borges v eni svojih zgodb piše o težavah (svojevrstnega) tolmača, pisarja, ki je sproti zapisoval, kar je nepismeni Mohamed sproti sprejemal z najvišjega mesta: pisar se seveda ves čas sprašuje, ali so besede, ki jih je napačno zapisal, Božji popravek prerokovega šuma – ali direktno maličenje svete besede, odklon in špranja, skozi katero bo enkrat prodrila herezija in zrušila celotno stavbo, torej Koran.

Gottfriedu je jasno, da so preciozne tete, ki jih je fasal kot službeno obveznost, bolj prozaične. In bolj naporene. Slabše opremljene za poslušanje, zato toliko bolj suverene pri ukazovanju in omalovaževanju. On pa njihova naključna žrtev, kadar se ne kljuvajo med sabo. Njegov poklic je paradoksalen: mora biti čim bolj zvest, pri tem prevajati tudi kontekst. Jezik je obleka govorca predvsem potem, ko je gol pred nami. Oropan moči (ali z omejeno močjo) pa brez bontona. Verjetno je ravno zaradi tega subtilnega lovljenja pomenov ob neprestani izpostavljenosti napakam v italijanščini razlika med prevajalcem in izdajalcem – traduttore in traditore – tako majhna. Tolmač se bori z in med dvema jezikoma, sedi neudobno in naporno vmes, med govorcema, na trdem stolu med dvema stoloma. Ob kapricioznosti govork, ki se jim postopno vse bolj zdi, da je tisto, kar spregovo-

rijo, skoraj božji glas, same pa mediji čiste Resnice, ga napadajo še škrtati. Tiskarski so bistveno lažje obvladljivi kot prevajalski, ker za bitko z njimi med simultanim ali konsektivnim prevajanjem enostavno ni časa. Škrtati se v teh pospešenih časovnih žepkih, v mrtvem kotu navzkrižnih replik in govorjenja čez govorjenje odlično kotijo in redijo; ko govorijo žene diktatorjev, manj sposobne prisluhniti in zato toliko bolj vajene ukazovati, ustvarjajo imenitno gojišče prevajalskih škratov. Tudi v igri Walsjerjeve nabritežev ne manjka: vse se začne z Margot, ki nikakor noče z leve na desno. Noče pa pika, ker ne razume, da gre za mizansceno, ne za politiko; politika je poslanstvo, ki zavezuje k fanatizmu. Noče imeti z drugima nič, kot se noče prilagoditi času, ki je očitno zahodni čas, ona pa vztraja na nekdanjem: tri zjutraj je čas, ko je še vse odprto. Dan bo nastopil, če nočejo pa tudi ne: diktatorji se pogosto zatečejo v megalomanijo, recimo vladarji srednjeameriških predkolonialnih ljudstev, ki so med svojim spanjem potovali po podzemlju s soncem in s tem jamčili, da bo zjutraj spet vzšlo, so diktatorji garant za luč in njeni nosilci. Predvsem pa so tete iz različnih diktatorskih žanrov: ena bolj francosko omikana in pod njihovim patronatom, druga pod ameriškimi zvezdami in tretja seveda pod rdečo petokrako, ki jo podpirata lokalna tehnološka presežka, srp in kladivo. S tem tudi vsaka s svojo posebno naperjenostjo: Imelda na svet gleda vulgarno ničejansko, ponuja ji predvsem estetske atrakcije in vse ocenjuje skozi lepoto. Ni lepo to, ni ono, lep in zavidanja vreden je edino njen mož, zamrznjen v slabem približku večnosti, s prav takšnim zamrznjenim tičem (barva zmrznjenega penisa naj bi bila značilnost nagačenega Lenina, pravijo v enem od filmov Maka-vejeva). Leila je bolj na prehrano; kot hčeri puščave, torej potomki tistih, ki so trpeli žejo in vročino, ji najbolj sedeta kanadska voda in sladoled; seveda ob nomadskem malikovanju moževih stopal, tega vzvišenega primera puščavske ženske podrejenosti – oziroma namigov na nožni fetišizem. Margot bi seveda kokakolo, ta mračni predmet poželenja Vzhoda – preden je s pomočjo tretjega sveta spoznal, da bogovi padejo na glavo takrat, ko lahko tipična steklenica s prepoznavnim logom pade na kateri koli kotichek sveta.

Gottfried se najbolj zatakne ravno ob Margot. Najbolj je zaznamovala njegovo otroštvo, njenih govorov o tem, kako sonce spodbujata počitnice socialističnih državljanov, pa škandaloznega sodnega finala in vere, vse do konca, da je teh štirideset let odpravljalo posledice dolgotrajnega izkoriščanja, tega jima ne more vzeti nihče – zapletena sta v ta vozil gospodarja in hlapca. Gottfried težko poslušata to hvalisanje, potem ko je moral v šoli stati ob pozdravu zastavi (a ne poskušajo nekaj podobnega vpeljati pri nas tisti, ki so prvi in najglasnejši, ko je treba prodati kakšen kos strateške infrastrukture, ki ravno prinaša dobiček?), potem ko je bil oropan tistega – pa četudi najbolj banalnih materialnih dobrin, ki udarjajo na vzdraženo potrošniško žlezo –, kar se je zdelo samoumevno vrstnikom čez Zid. Težko poslušata ženski čvek o tem, kakšni pesniki so bili veliki prijateljski vodje, od Stalina do Maa in Gadafija, še težje poslušata specifičen diktatorski humor: o tolmačih, ki so jih ubili, da ne bi imeli slabe vesti po prekrokanih noči na Jalti. Težko poslušata, kaj vse bi se mu zgodilo zaradi nerodnosti ob prevodih: puljenje nohtov, skakanje v temelje opere, kot filipinski zidarji, lahko bi ga pogoltnila zemlja, vzela megla, tete so se z vzgojnimi prijemi svojih

mož in njihovih zvestih agentov kar dobro spoznale in jih ponotranjile. Gottfried se znajde v prvobitni grozi svojega otroštva: nedostopna in vzvišena Margot s Honeckerjevo žaro, to presega njegovo sposobnost zadržavanja in treznega vedenja. Da ne bi obsojal in se kregal, se oprime znosnega, se zvrne v regresijo, reče kakšno o krapjih parazitih. Gottfried se od hudega iztakne iz časa. Doživi zatemnitev in izklop.

»PERSPEKTIVA JE, DA BO NAŠE SEME ENKRAT SPET VZKLILO«

Dokler se čas ne vrne. Predigra se zvrne v svoj začetek. V iste replike, ki se bodo nadaljevale v iste prepire in boj za hierarhijo, kot so se že. Ali še slabše: v nekritično medijsko poveljevanje močnih, s katerim se obsevajo šibki, revni in brezpravni v svojem prostem, če ne že tudi brezposelnem času. Žajfnice in mjuzikli, opere, ki naj opevajo diktatorske žene, stavki tipa »ne jokaj za menoj, Argentina, v resnici te nisem nikoli zapustila«, ki jih zdaj pri Walsjerjevi dobivamo v nekoliko spremenjeni obliki »politike nisem nikoli zapustila« in podobne, so dobro hranivo za vse, ki delajo v nemogočih razmerah na štantih in sanjajo o princu v belem ford mustangu. Nekomu, ki bo izkoristil svoje zveze in pristal na vrhu, kjer se delijo denarji in moč, kjer močni pišejo pesmi na riti in kjer tiste, ki protestirajo ali opozarjajo na splošno revščino, pogoltne zemlja, prej pa jim odpadejo nohti. Vse se plača, in desetletja v palači in razkošju poplačajo vse. Tudi ograjo na milanski postaji ali zadnje zvoke koračnice, kakor jih odigrajo na romunske kalašnikovke.

Vendar pa Walsjerjeva svojo igro opremi s šumom, ki je zabaven. Razlika, da čutiš Stalinovo sapo ali pa da ti diha za ovratnik, je precejšnja. Je razlika med ljubeznijo in sovraštvom, je razlika med življenjem in smrtjo. Kot je razlika, če spiš z možem prvič na praznovanju Krmarjevega rojstnega dne, ali pa če ga ima takrat prvič, rojstni dan. Kot je razlika med perspektivami za detronizirane diktatorje in njihovim upanjem, ki ga je težko deliti. Čeprav so nekateri deli v igri tudi manj smešni: recimo tisti, da ljudje pričakujejo diktatorje in samo njihova pokvarjena nestanovitnost je kriva, da si premislijo, in rušijo diktatorje in delajo prostor novim. Ki jih bodo spet rušili: kot da se iz zgodovine ne bi nič naučilo, ljudstvo. Ni bilo vse tako napačno, v tridesetih letih, slišimo, in se marsikomu zdi bunker in strel v glavo in Eva Braun, polita z bencinom, samo napaka v scenariju, ki bi ga bilo treba napisati znova, s srečnim koncem in brez tistih zoprnih fotk ob osvoboditvi kacetov in brez predimenzioniranja žrtev.

Imelda Romuáldez Marcos ali Jekleni metulj

Rodila se je 2. julija 1929 v Manili. Njen oče Vicente Orestes Romuáldez je bil profesor prava in tudi član bogate in politično vplivne dinastije Romuáldez. Imelda je bila prvi otrok v razburkanem zakonu z njegovo drugo ženo Remedios Trinidad. Imelda se je rodila v času družinskega blagostanja, toda že v naslednjem desetletju je družinsko bogastvo začelo kopneti. Po materini smrti leta 1938 se je bila družina primorana preseliti v provincialno mesto Tacloban, kjer je Imelda obiskovala samostansko osnovno šolo. Čeprav je oče zaradi revščine nasprotoval njenemu nadaljnjemu šolanju, je Imelda končala kolidž in študirala pedagogiko na St. Paul's College (danes Divine World University), kjer je bila leta 1951 izvoljena za predsednico sveta študentov. Dve leti prej pa je zmagala na lepotnem tekmovanju in si prislužila naziv Vrtnica Taclobana. Dobila je štipendijo za študij glasbe in petja na Filipinski univerzi za ženske. Med študijem je delala kot prodajalka v trgovini z glasbili, kot bančna uradnica in manekenka.

Že kot mladenka je bila Imelda Marcos odločena, da se bo poročila z vplivnim in bogatim moškim. Po končanem kolidžu se je leta 1953 preselila v Manilo. Da bi zaslovela, se je udeležila lepotnega tekmovanja za mis Manile, pri čemer je že pokazala svojo socialno spretnost in neomajno odločnost. Ker je po odločitvi žirije pristala na drugem mestu, se je na avdienci pri županu potožila tedanjemu prvemu možu Manile, ki je nemudoma razveljavil odločitev žirije in za lepотно kraljico prestolnice proglasil njo.

Prvega maja 1954 se je poročila s čednim šestintridesetletnim političnim povzpeticom, kongresnikom Ferdinandom Marcosom. V intervjujih je velikokrat poudarila, da je bila to obojestranska ljubezen na prvi pogled. Ferdinand, ki Imelde od prej ni poznal, je preveril zgolj razliko v višini, in ko je ugotovil, da je za malenkost višji od nje, ji je enajst dni neumorno dvoril, dokler ni na njegovo vprašanje, ali bi postala žena bodočega filipinskega predsednika, le dahnila svojega »da«.

Sprva plašno in zadržano, a sčasoma vse bolj zagnano in opazno je Imelda svojemu možu pomagala pri pridobivanju političnega vpliva in tudi volilnih glasov. Bila je vodja njegove volilne kampanje, na zborovanjih prepevala in hvalila mladega, energičnega Ferdinanda, ki da bo spremenil Filipine. Posebej priljubljena je bila med revnimi, ki jih je pritegnila s svojo mladostno lepoto in karizmo. Utelesala je uresničenje sanj mnogih depriviligiranih Filipincev, saj je iz provincialne Pepelke postala prva dama države. Leta 1965 je Ferdinand Marcos postal deseti predsednik Filipinov in nikoli ni skrival, da mu je odločilne glasove za zmago na predsedniških volitvah pridobila prav njegova očarljiva žena. Imelda ni bila spretna samo na javnih nastopih, temveč tudi v političnem zakulisju. Bila je dobra pogajalka in mediatorka.

Svoje poslanstvo pa je našla v polepševanju Filipinov, kar je pomenilo, da je skrbela za kulturo in umetnost. Tako kot je začela nebrzdano trošiti za svojo elegantno opravo, je tudi za polepševanje domovine porabila ogromno denarja. Bila je predsednica odbora Kulturnega centra Filipinov, katerega stroški gradnje so narasli kar za 50.000 odstotkov. Denar za polepševanje Filipinov je Imelda pridobivala tudi na diplomatskih misijah po svetu. Bila je diplomatska desna roka svojega moža in s svojim šarmom omrežila marsikaterega predsednika in predstavnike diplomatskih zborov.

V času, ko je Ferdinand Marcos nastopil svoj prvi predsedniški mandat, filipinsko gospodarstvo niti ni bilo v zelo slabi kondiciji. Bolehalo je predvsem zaradi korupcije in slabe infrastrukture. Svoje predvoline obljube o hitrem razvoju je Marcos začel izpolnjevati šele tik pred volitvami za svoj drugi mandat, v ta namen najel drage kredite in razpisal veliko infrastrukturnih projektov, ki jih je spodjedla korupcija. Podkupovanje in klientelizem, ob brezmejnem trošenju državnega denarja za zasebne namene, sta spodkopavala Marcosov položaj. Čeprav so bile kritike opozicije vse glasnejše, mu je uspelo zmagati še drugič in tako je postal prvi filipinski predsednik z dvema zaporednima mandatoma. Seveda mu je odločilni delež glasov spet prinesla Imelda, katere priljubljenost med ljudstvom kljub škandalom ni pojenjala. Njegov drugi mandat so spremljali nemiri na ulicah pa tudi v palači. Marcos, ki ni bil imun na ženske čare, je imel že od leta 1968 skrivno ljubezensko afero s precej neznano ameriško filmsko igralko Dovie Beams. Ko se je leta 1970 naveličal, je Beamsova poslala radijskim postajam posnete avdiotrakove njunih intimnih srečanj. Izkazalo se je, da je prevejana Američanka skrivoma snemala njune ljubezenske zmenke. Imelda Marcos je naredila vse, da je škandal potihnil, in si od te prelomnice dalje prilastila še več oblasti nad Filipini in tudi svojim možem. Potovala je po svetu, se družila s političnimi veljaki in bogatimi vplivneži ter zapravljala denar za nakit, obleke, stanovanja in hiše. Iz vsake bitke se je vrnila še močnejša in pri tem ohranila podobo mile in razumevajoče ženske, zato se je je oprijel nadimek Jekleni metulj.

Ko jo je leta 1972 predstavnik opozicije javno obtožil podkupovanja, je doživela spontani splav. Mediji so kar čez noč pozabili na afero in tekmovali v poročanju o njenem zaskrbljujočem zdravstvenem stanju. Šele leta kasneje se je izkazalo, da je bila to lažna novica, s katero pa je Imelda dosegla svoj cilj. Filipine so leta 1972 prizadele naravne katastrofe in nezadovoljno ljudstvo se je zgrinjalo na ulice. Ferdinand Marcos, ki si je že ves čas želel še tretjega mandata, čeprav mu je ustava dovoljevala samo dva, je izkoristil nemire in v sodelovanju z vojsko, ki jo je finančno ves čas izdatno podpiral, razglasil izredno stanje. Parlament je bil razpuščen in nihče več ni nadziral, kaj počne predsednik. Marcos je lahko brutalno obračunal z vsemi nasprotniki in prenašal državna sredstva na osebni račun v tujini. Imelda, ki je sicer bdela nad socialno in kulturno politiko, je še naprej blestela na svojih diplomatskih misijah, ki jih je z veseljem popestrila s solo pevskimi nastopi in disko plesi. Za poroko svoje hčere sredi osemdesetih let prejšnjega stoletja je zapravila tedanjih deset milijonov dolarjev, ker je povsem preuredila Marcosovo rojstno mesto, zgradila letališče in luksuzni hotel. Revne Filipince je hranila s televizijskimi spektakli, v katerih je tudi sama nastopala odeta v glamurozna oblačila in medtem pridno kupovala drage nepremičnine po svetu.

Marcos se je s pomočjo vojske uspešno otepal zahtev po volitvah. Njegovi nasprotniki so bili mrtvi ali izg-nani. Eden izmed njih, po naključju tudi prva Imeldina simpatija, Ninoy Aquino, se je kljub grozncam odločil vrniti v domovino in prevzeti vajeti šibke opozicije v svoje roke. Ko je leta 1983 izstopil iz letala polnega novinarjev, so ga pokosili strelji. Predsedniški par je seveda zanikal kakršnokoli vpletenost v ta »gnusni zločin«. Seme upora pa je bilo zasejano in Aquino je postal simbol upora ponižanih množic. Ljudje so se zbirali na mirnih demonstracijah in zahtevali volitve. Za vodjo opozicije so izbrali Aquinovo vdovo, ki do takrat ni imela nobenih političnih izkušenj. Ameriška administracija, ki je ves čas podpirala Marcosa, mu je ob množičnem gibanju, ki ga je spočela tragična Aquinova smrt, odrekla podporo. Ferdinand Marcos je tako leta 1985 razpisal volitve, ki so se odvile 7. februarja 1986. Bil je poražen, a poraza ni hotel priznati in je še vedno bival v predsedniški palači. Šele miren protest milijonov Filipincev in verjetno kakšen usodni telefonski klic iz Washingtona sta Ferdinanda Marcosa in njegovo so-progo Imeldo prepričala, da je njune dvajsetletne vladavine konec.

Sprejela sta ljubeznivo vabilo Ronalda Reagana, dobila azil v ZDA in se preselila na havajsko otočje. Medtem pa so mediji preštevali Imeldine čevlje, torbice in obleke, vse tisto torej, česar ni mogla vzeti s seboj na Havaje. Inventura se seveda ni ustavila pri drobnem inventarju, preiskovalna komisija je sešetevala milijarde dolarjev, ki jih je zapravljivi par porabil v dveh desetletjih. Ameriško sodišče je prehitelo filipinske oblasti z obtožbami o izogibanju plačila davkov, o pranju denarja z investicijami na ameriških tleh. Imelda je bila primorana oditi na sodišče sama, saj je bil njen mož nezdravljivo bolan in nezmožen pričanja na sodišču. Med sojenjem je Ferdinand Marcos umrl. Imelda se je obdana z najboljšimi ameriški odvetniki pojavila na sodišču kot žalujoča in krhka vdova ter s solzami in omedlevicami uspela prepričati poroto, da ni vedela ničesar o pranju denarja. Njen ameriški zagovornik je zaupal medijem, da še nikoli v življenju ni srečal tako fascinantne kombinacije moči in miline.

Po sojenju se je leta 1992 vrnila na Filippine. Njeni privrženci, ki jih ni bilo malo, so se zbrali na letališču, da bi jo pozdravili. Ljudsko veselje ji je dalo vetra v krila, da je še istega leta kandidirala na volitvah za predsednico Filipinov in dosgela peto mesto med sedmimi kandidati. Za mesto predsednice se je potegovala tudi leta 1999 in spet izgubila. Medtem je zagnano podpirala svoje otroke pri njihovih političnih karierah in bila tudi sama izvoljena za kongresnico. Politična dinastija Marcos je obstala kljub neslavnemu koncu njenega patriarha, ki ga je Imelda dala zamrzniti in položiti v stekleno krsto, kjer je vsem na ogled.

Sodeč po zadnjih novicah je Imelda Marcos še vedno v primežu sodnih mlinov. Lanskega novembra so jo zaradi ustanavljanja skrivnih računov, prek katerih je pretakala denar s Filipinov v svoje žepe, obsodili na 42 let zapora. S tem je tudi izgubila mesto v kongresu. Njeni zagovorniki, ki so se na obsodbo pritožili, zatrjujejo, da Jeklena metuljčica zaradi starosti in usihajočega zdravja ne bo za rešetkami preživela niti enega samega dne.

Ajda Smrekar

Margot Honecker ali Vijoličasta čarovnica

Tako Margotin oče Gotthard Feist, po poklicu čevljar, kot njegova žena Helene, delavka v tovarni posteljnih vzmetnic, sta bila člana Komunistične partije Nemčije. Njuna prvorojenka Margot je ugledala luč sveta 17. aprila 1927 v nemškem mestecu Halle, leta 1930 pa je dobila še brata Manfreda. Njunega očeta so oblasti prvič zaprle že leta 1930, leta 1937 pa ga je Gestapo za dve leti poslal v koncentracijsko taborišče Buchenwald. Leta 1940, kmalu po očetovi vrnitvi, je umrla mati. Trinajstletna Margot je morala skrbeti za bolehnega in od zaporov izmučenega očeta in mlajšega brata. Takoj po vojni je tudi ona postala članica komunistične partije in se udejstvovala kot steno-grafka oziroma tajnica, za kar se je tudi izsolala. Njen politični vzpon v komunistični partiji Nemške demokratične republike (NDR) je bil silovit. Leta 1949 je postala najmlajša izvoljena poslanka v ljudski skupščini novonastale republike. Ericha Honeckerja, ki je bil petnajst let starjši od nje in že poročen, je spoznala leta 1947, ko je bil predsednik Mladinske organizacije. Njuno razmerje se je razplamtelo, ko sta se skupaj znašla na uradnem potovanju v Moskvo ob počastitvi Stalinovega rojstnega dne.

Afera z mlado Margot ni dobro vplivala na politično kariero Ericha Honeckerja. Ko se jima je leta 1952 rodila hči Sonja, je za nekaj časa celo padel v nemilost pri vrhovih partije. Njegova žena je bila namreč zelo vplivna komunistka in je v zakonski spor vpletla partijske veljake. Erich Honecker se je zatem ločil in poročil z Margot. Leta 1953 so novoustanovljeno komunistično državo pretresali notranji nemiri, ki so razdvojili tudi partijsko vodstvo. Honeckerja,

ki je podpiral partijskega sekretarja Walterja Ulbrichta, je prav ta poslal na šolanje v Moskvo, kjer je prisostvoval kongresu ruske partije, na katerem se je Nikita Hruščov odrekel Stalinu in njegovi komunistični doktrini. Ko se je leta 1958 Honecker po treh letih vrnil v Vzhodno Nemčijo, je postal član politbiroja in prevzel zadolžitve na področju državne varnosti. Med drugim je organiziral in nadzoroval gradnjo berlinskega zidu in tudi izdal ukaz, da vsakega, ki skuša prebegniti na drugo stran, na mestu ustrelijo. Margot Honecker je leta 2015 v intervjuju za *Workers World* pripomnila, da je bila postavitev zidu zgodovinska nujnost, ki je preprečila nadaljevanje vojne, pri čemer je večkrat omenila tudi po koncu vojne med zavezniki podpisan sporazum o razdelitvi Nemčije, s čimer so hoteli preprečiti ponoven vzpon njenih imperialističnih teženj. Medtem je Erichu Honeckerju v bitki med partijsko frakcijo, ki je zagovarjala plansko gospodarstvo, in frakcijo, ki je želela vpeljati bolj potrošniško naravnani tip gospodarstva, uspelo postati predsednik Nemške demokratične republike. Margot Honecker pa je leta 1963 postala ministrica za izobraževanje in na tej funkciji ostala vse do padca berlinskega zidu. Ni izstopala le po tem, da je bila edina ženska v vladi, pač pa tudi po specifičnem odtenu vijoličaste barve, s katerim si je barvala lase in si zaradi tega prislužila nadimek Vijoličasta čarovnica.

Kot ministrica za izobraževanje je poenotila izobraževalni sistem, sestavila edini pravi komunistični kurikulum, v šole vpeljala uniforme in vojaško vzgojo z orožnimi vajami ter ustanovila domove za prevzgojo tistih otrok in mladostnikov, ki so kazali simptome neprilagojenosti. Ti domovi so bili v bistvu zapori za mladoletnike, v katerih so izvajali mučenje, kakršnega se ne bi sramovali niti nacisti. Poleg tega je menda ukazala ugrabitve in prisilne posvojitve otrok tistih posameznikov, ki so kdaj poskušali prebežati na Zahod. Čeprav so se celo Rusi odrekli stalinizmu, je Margot v svojem razumevanju socializma ostajala zvesta Stalinovi trdi liniji. Če poenostavimo, ljudstvo je treba prevzgojiti in vzgojiti v zgledne državljane, pri čemer so dovoljena vsa sredstva.

Po padcu berlinskega zidu sta Margot in Erich Honecker najprej zbežala v Moskvo. Margot je še leta 2015 vztrajno ponavljala, da se leta 1989 ni zgodil upor ljudstva zoper komunistični režim, ampak kontrarevolucija, ki jo je vodila Zvezna republika Nemčija s pomočjo kapitala. Začetni slogan protestnikov »Mi smo ljudstvo« je spremenila v »Mi smo eno ljudstvo«. Margot je prepričana, da je šlo za mednarodno kapitalistično zaroto, ki je potekala ravno v času ruske reforme, ki je toliko oslabila Rusko federacijo, da ni mogla več ščititi vzhodnonemške republike na berlinski meji med zvezo NATO in Varšavskim paktom.

Tako sta se zakonca Honecker čez noč znašla v ruski dači, na milost in nemilost prepuščena pogajanjem med Rusijo in združeno Nemčijo, ki je terjala njuno izročitev, da bi jima lahko sodili. Erich je zbolel za rakom in ko so ga leta 1992 prepeljali v Nemčijo pred sodišče, je bil že tako bolan, da ni več mogel slediti procesu. Medtem je Margot pobegnila v Čile, kamor se je po padcu zidu preselila njena hči, ki je bila poročena s Čilencem. Leta 1993 se je družini pridružil tudi Erich, ki je čez leto dni umrl. Še danes se ne ve, kaj je vdova Margot storila z njegovim pepelom.

V Čilu je Margot živela odmaknjeno od medijev in ni dajala intervjujev. Da je do konca verjela v zmago komunizma, priča tudi posnetek, na katerem ob svoji šestdesetletnici vzneseno govori o bodočih zmagah komunizma. Do konca je spremljala svetovno dogajanje in v redkih intervjujih izražala veliko simpatije do grškega ljudstva v času dolžniške krize, prepričana, da za vsem stoji nemški kapital, ki se polašča grškega bogastva in peha ljudi v revščino. Priznala je, da so mogoče v NDR res premalo pozornosti namenili temu, da bi ljudstvu razložili svoje odločitve, in bili malce preveč imuni za kritike, nikoli pa ne pozabi poudariti, da se je Vzhodnim Nemcem godilo dobro, saj so imeli dobro brezplačno zdravstvo in šolstvo in vsem dostopno kulturo. Po šolanju je vsak dobil službo in stanovanje ter na koncu življenja užival v pokoju z dostojno pokojnino.

Margot Honecker je umrla 6. maja 1916 v Čilu. Stara je bila 89 let. Na njeno poslednjo pot so jo pospremili neomajni privrženci z vihrajočami zastavami Nemške demokratične republike.

I. R.

Tjaša Železnik

Leila Ben Ali ali Kraljica Kartagine

Leila Ben Ali, rojena 24. oktobra 1956, je žena strmoglavljenega tunizijskega diktatorja Zine el Abidine Ben Alija, ki je predsedoval Tuniziji v letih 1987 do 2011. Leila Ben Ali je ena izmed desetih otrok prodajalca posušenega sadja Mohameda in Saide Trabelsi. Leila, ki nima posebne formalne izobrazbe, je delala kot frizerka in rada žurirala po Parizu. Tri leta je bila poročena s Khelilom Maaouiaom in se zapletla v afero z industrijskim magnatom Faridom Mokhtarjem, ki jo je uvedel v visoko tunizijsko politično družbo, kjer je spoznala svojega bodočega moža.

Njen soprog je bil rojen leta 1936 in se je po ne preveč uspešnem šolanju leta 1958 pridružil novonastali tunizijski vojski, ki so jo šolali Francozi. Ko se je leta 1964 vrnil v Tunizijo, je ustanovil Vojaško protiobveščevalno službo, ki jo je vodil deset let. Pretežni del svoje politične kariere je deloval na področju obveščevalne službe in bil nekaj časa tudi veleposlanik na Poljskem. Leta 1987 so zdravniki razglasili, da tedanji predsednik Tunizije Bourguiba ni sposoben vladati. Ben Ali je ukazal, naj ga razrešijo, in sam prevzel predsedništvo. Sprva je kazalo, da bo Tunizijo smelo popeljal na pot demokracije, saj je dopustil delovanje opozicije, zrahljal okove cenzure in spretno slalomiral na mednarodnem diplomatskem parketu. Korupcija, kršitve človekovih pravic in prisvajanje tujega in narodnega bogastva so postali stalnica njegove vladavine, pri čemer mu je izdatno pomagala soproga.

V času, ko je bila prva dama Tunizije, je Leila Ben Ali poskrbela, da je so bili člani njene družine, Trabelsijev klan, vedno pri koritu. Njene metode pridobivanja bogastva so bile brutalne in so spominjale na delovanje mafije. Bila je nenasitna in pohlepna. Vestno je skrbela za svojo podobo v javnosti in postala predsednica mednarodnega združenja arabskih žena AWO (Arab Women Organization), v okviru katerega se je zavzemala za preprečevanje nasilja nad ženskami, za socialno pravičnost in boljše pogoje žensk iz arabskega sveta. Za to je bila deležna številnih mednarodnih priznanj sorodnih organizacij.

Upor zoper dvajsetletno vladavino je sprožil samosežig lastnika uličnega kioska, ker so mu mestne oblasti zaplenile zaloge in mu prepovedale prodajo. Ponižani, revni in razžaljeni Tunizijci so zavzeli ulice in zahtevali Ben Alijev odstop, precej puščic je bilo usmerjenih tudi zoper njegovo samopašno soprogo in njen družinski klan, katerega številni člani so bogateli z nasiljem in izsiljevanjem. 24. januarja 2011 sta zakonca Ben Ali zbežala iz države. Želela sta v Francijo, ki je zavrnila njuno prošnjo za zatočišče, zato sta se zatekla v Savdsko Arabijo, kjer jima je kralj Abdulah dovolil ostati pod pogojem, da se odrečeta političnemu delovanju. Leila je ob odhodu poleg nakita, denarja in ostalih dragocenosti s seboj odnesla tudi državne zaloge zlata.

Ben Alija je menda leta 2011 zadela kap, ni pa znano, v kakšnem zdravstvenem stanju je danes. Tunizijsko sodišče je oba zakonca v odsotnosti obsodilo na 35 let zapora, vendar Savdska Arabija zavrača njuno izročitev. Leila Ben Ali je v izgnanstvu izdala knjigo z naslovom *Moja resnica (Ma vérité)*, v kateri zavrača vse očitke, medtem ko je njen soprog leta 2016 prek odvetnikov sporočil, da obžaluje napake in nasilje, ki so bili del njegovega režima.

I. R.

Jette Ostan Vejrup, Mario Dragojević, Tjaša Železnik

Theresia Walser

I'M LIKE YOU, I LOVE APPLES

Ich bin wie ihr, ich liebe Äpfel, 2013

First Slovenian production

Opening 25 April 2019

Translator **MILAN ŠTEFE**

Director **BORIS OSTAN**

Dramaturg **IRA RATEJ**

Set designer **DORIAN ŠILEC PETEK**

Costume designer **BELINDA RADULOVIĆ**

Language consultant **MAJA CERAR**

Lighting designer **PASCAL MÉRAT**

Assistant to costume designer **BERNARDA POPELAR LESJAK**

Stage manager, prompter and property master **Nina Štritof**

Technical director **Janez Koleša**

Stage foreman **Matej Sinjur**

Technical coordinators **Branko Tica** and **Boris Britovšek**

Sound master **Tomaž Božič**

Lighting masters **Andrej Koležnik** and **Boštjan Kos**

Hairstylist and make-up artist **Mirela Brkič**

Wardrobe mistress **Sanija Atajić**

The set was made under the supervision of master **Vlado Janc** and costumes under the supervision of mistresses **Irena Tomažin** and **Branka Spruk** in the ateliers of Ljubljana City Theatre.

Cast

Gottfried **MARIO DRAGOJEVIĆ** as guest

Frau Imelda **JETTE OSTAN VEJRUP**

Frau Margot **AJDA SMREKAR**

Frau Leila **TJAŠA ŽELEZNIK**

We are thankful to Uroš Peterc, president of AIIC, for his cooperation.

Theresia Walser, considered one of the leading contemporary German playwrights, has been known to Slovenian theatre goers only by her play *King Kong's Daughters*. The daughter of German writer Martin Walser was born in 1967 in Friedrichshafen. In mid-1990s, she completed her degree in stage acting in Bern and made her debut as a playwright in 1997. She has written about 20 plays that have been translated, staged and awarded in Germany and abroad.

The title of the play, portraying wives of three former dictators who meet on a TV talk show, and Gottfried, their interpreter, is supposedly a cynical borrowing of the quote by Muammar al-Gaddafi, the former Libyan leader. The play takes the form of a press conference launching a film adaptation of the lives of the attending women. Two of them are widows, while the husband of the third first lady is, according to her, being tried at the »grotesque« criminal tribunal in the Netherlands, accused of crimes against humanity. In front of invisible journalists, a deeply held conviction of all three former first ladies is laid bare. They are convinced that the negative public opinion on them was formed on the basis of somewhat unfair misunderstanding.

Clearly, the similarities between three fictional first ladies called Margot, Mrs. Imelda and Mrs. Leila, and the real Margot Honecker, Imelda Marcos and Leila Ben Ali are hardly a coincidence. The author presents the similarities and differences between them, leading to petty bickering as well as to serious ideological rifts. The play is characterized by eloquent deviancy from recent historical facts, harsh sense of irony and humour as well as by a critique of insensitive ruling elites.

ASSOCIATION INTERNATIONALE DES INTERPRÈTES DE CONFÉRENCE
INTERNATIONAL ASSOCIATION OF CONFERENCE INTERPRETERS

We would like to thank AIIC for their kind help.

Pokrovitelj
Mestnega gledališča ljubljanskega

Energija za življenje